ELENA FAUR

SEXTIL PUŞCARIU DESPRE METAFORA LINGVISTIC-CONCEPTUALĂ A LIMBII ROMÂNE

Una dintre preocupările mele majore din ultimii ani a constituit-o problematica conţinutului semantic al imaginii din metafora lingvistică. Astăzi este pe deplin acceptată ideea că, în procesul metaforic, prin care se instituie conţinuturi cognitive noi pentru realităţi inedite ale experienţei, are loc o proiecţie transdomenială a imaginii asociate termenului-sursă (vehicolului sau remei) la ţintă (topic sau temă). Tematizarea acestei teze ca fiind definitorie pentru procesul metaforic şi impunerea ei irevocabilă a fost făcută de către semantica cognitivă de orientare lakoviană (vezi Lakoff–Johnson 2003). Cu toate acestea, cum am argumentat în teza mea de doctorat, studiul cel mai extins pe care l-am scris pe această temă, imaginea rămâne, în această orientare, exterioară conţinutului semantic al cuvintelor (Faur 2013a)[1]. Premisa fundamentală pe care încercam să o demonstrez acolo era aceea că cei doi termeni angajaţi în procesul metaforic, aparţinând unor domenii semantice eterogene, nu sunt conţinuturi conceptuale ale gândirii, cum se propunea în cadrul orientării „cognitiviste", ci semnificate sau conţinuturi lingvistice ale unor limbi istoric constituite. Din perspectiva dezvoltării disciplinare a semanticii integrale coşeriene asumate în teză, imaginea însăşi, care se transferă de la vehicolul metaforic la topic, *nu este izolată nici de conceptele lingvistice sau de „idei" şi nici de viziunea lumii emergentă în limbile istorice*. În lucrarea de faţă voi încerca să demonstrez că cercetarea propusă în teza mea de doctorat reia, în esenţă, acelaşi obiectiv primordial trasat încă din prima jumătate a secolului al XX-lea în cadrul „şcolii lingvistice clujene" de către Sextil Puşcariu: acela de a investiga „imaginaţia lingvistică", în primul rând „imaginea" şi „metafora", ca dimensiuni fundamentale ale „simbolismului esenţial al limbii" şi ale „cugetării lingvistice" (Puşcariu 1940; vezi, de asemenea, Borcilă 2003a).

Afiliindu-se „spiritului" „vremii" sale şi studiind, în acest sens, limba română în strânsă conexiune cu istoria şi cultura poporului în care aceasta s-a format, Sextil Puşcariu a trasat liniile majore ale unei concepţii ce depăşea, în multe privinţe, curentele lingvistice europene ale momentului istoric respectiv.

În pofida unei asemenea evaluări, după cunoştinţa mea, despre „originalitatea" „concepţiei lingvistice" a lui S. Puşcariu sau, cel puţin, a unor „elemente" sau a unor „puncte de vedere" exprimate de acesta s-a scris foarte puţin (vezi Coja 1989)[2]. Unul dintre aspectele care ne obligă să acordăm un rol central, astăzi, tocmai acestei „poziţii «dizidente»", cum o numeşte Mircea Borcilă (*ibidem*), în exe-

[1] Discuţia este reluată şi în Faur (2013b).

[2] Pentru o evaluare globală a exegezei operei lui S. Puşcariu din acest unghi de vedere, a se vedea Borcilă 2003a, 2015.

Caietele Sextil Puşcariu, II, 2015, Cluj-Napoca, p. 150–157

BDD-A22899 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 04:15:07 UTC)

geza operei lui S. Puşcariu, este modul în care fondatorul şcolii lingvistice clujene abordează fenomenul metaforei în capodopera sa, *Limba română*, vol. I. *Privire generală* (1940). Reproduc mai jos pasajul care constituie elementul-cheie al demonstraţiei mele, din acest unghi de vedere:

> „Când nu găsesc în limbă un cuvânt pentru un anumit complex de reprezentări – sau mi se pare că vorba prin care se redă de obicei acest complex nu e destul de evocativă – întrebuinţez o metaforă. În loc de a numi ceva, numesc altceva, cu care acel ceva are o notă comună atât de izbitoare, încât ascultătorul meu [...] e în stare să întregească, din imaginaţia sa, notele rămase neexprimate" (Puşcariu 1940, p. 119).

Cu toate că, în acest volum, lingvistul clujean tratează metafora doar foarte succint, urmând a se „ocupa pe larg de ea în volumul despre *Gândirea lingvistică*" (*ibidem*, p. 120) – volum pe care nu a mai apucat însă, cum se ştie, să îl mai scrie –, o interpretare corectă a pasajului citat, în contextul său teoretic, oferă o perspectivă cu totul originală asupra fenomenului tratat. Încă de la începutul acestui pasaj, se poate observa că, în perspectiva gândirii lui Sextil Puşcariu, metafora este dezbrăcată de sensul canonic *retoric* de simplu „ornament stilistic" sau de „element figurativ al vorbirii". Dacă pentru retorica şi stilistica tradiţională, şi chiar şi pentru stilistica modernă, descendentă din aceasta, metafora este şi rămâne o „figură de stil" care ar putea, foarte bine, să fie evitată sau, în cel mai bun caz, înlocuită, în vorbire, cu un semnificat direct, existent şi fixat deja în norma limbii (vezi Bucă–Evseev 1976, Slave 1991 ş.a.)[3], pentru savantul clujean, metafora emerge atunci „când *nu găsesc* în limbă un cuvânt pentru un anumit complex de reprezentări". Astfel, „întrebuinţez o metaforă" nu pentru „a suplini" o „insuficienţă a expresiei", ci pentru *a conceptualiza* un aspect inedit al experienţei. Împotriva tradiţiei adânc înrădăcinate în cercetările asupra „figurativităţii" în limbaj, întemeietorul Universităţii clujene afirmă, în aceste rânduri, tocmai funcţia cognitivă şi „nonretorică" a metaforei. În alţi termeni, *funcţia metaforei* din limbaj nu ar mai fi, pentru gândirea lui S. Puşcariu, una „figurativă", prin care s-ar adăuga o nuanţă „expresivă" sau „plastică" la dimensiunea materială a semnului, fără a admite, în acelaşi timp, şi o schimbare în conţinut, iar *finalitatea* acesteia nu ar fi, nicidecum, aşa cum încă se mai admite şi astăzi în anumite cercetări de specialitate[4], aceea de a aduce un simplu spor *expresiv*. Sporul este, dimpotrivă, unul *cognitiv*, întrucât prin expresia metaforică se instituie, în vorbirea obişnuită, conţinuturi cognitive *noi* pentru aspecte *noi* ale experienţei sau, în cuvintele lui Sextil Puşcariu, „pentru un anumit complex

[3] Potrivit asumării unei astfel de poziţii, o instanţă metaforică de tipul *păr de aur* este interpretată ca denumind „o calitate a părului pentru care folosim în mod obişnuit semnificatul *blond"* (Bucă–Evseev 1976, p. 55).

[4] De exemplu, A. Bidu-Vrănceanu şi N. Forăscu (1988, p. 155) explică faptul că folosirea, într-un exemplu selectat din basmul *Greuceanu*, a celui de-al doilea sens, respectiv a sensului figurat al adjectivului „CĂTRĂNIT" – definit în dicţionar ca „amărât, supărat, necăjit" („avea de ce să fie *cătrănită* şi amărâtă: căci nu mai avea nici soţ, nici fete, nici gineri") – aduce un *spor expresiv* contextului respectiv, deoarece acesta este marcat stilistic faţă de sensul propriu, „negru, de culoarea catranului".

BDD-A22899 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 04:15:07 UTC)

de reprezentări". Aceste elemente noi ale percepţiei care intervin în experienţă nu mai pot fi numite prin aceeaşi „vorbă" „prin care se redă de obicei acest complex", deoarece ea nu este suficient de „evocativă". Atunci intervine, inevitabil, metafora.

Este adevărat că savantul român nu indică, în mod foarte precis, atunci când foloseşte termenul „cuvânt", că, prin acesta, *el vizează efectiv conţinutul şi nu expresia simbolului.* Totuşi, valoarea pe care autorul o acordă, în „cuvânt", *conţinutului, în detrimentul expresiei,* este scoasă în evidenţă în mod constant de Sextil Puşcariu, cu o subliniere aparte într-un studiu din 1930 (vezi Puşcariu 1930/1933), în care critică prea marea „atenţie acordată sunetului" în cercetările lingvistice, întreprinse pe baze neogramatice. În acest studiu el îşi formulează poziţia proprie, potrivit căreia „sunetele nu sunt decât exteriorizarea unui gând, care, acesta, formează partea esenţială, conţinutul cuvântului" (*ibidem*, p. 19). Mircea Borcilă (2015, p. 32) vede în această frază expresia sintetică a „nucleului central" al concepţiei lui S. Puşcariu şi o explicitează, mai departe, astfel: „«sunetele» cuprind, aici, expresia «simbolului», iar «gândul» vizează, firește, un conţinut «cugetat» intuitiv prin care «lumea» se «reoglindeşte în limba noastră»". Mergând un pas şi mai departe, se poate acum specifica şi faptul că, fiind un conţinut „cugetat", el este, prin natura lui, *cognitiv,* o formă de cunoaştere care emerge în momentul „luării de contact" cu lumea, iar lumea, astfel transformată, „se „reoglindeşte", înapoi, în „limba noastră". „Resorturile de ordin cognitiv" pe care le presupune metafora la Sextil Puşcariu au fost menţionate, în treacăt, şi într-un studiu al lui I. Milică (2015a). Deşi recunoaşte metaforele ca forme ale unei cunoaşteri şi observă faptul că S. Puşcariu acordă atât metaforei, cât şi imaginii un important rol „cognitiv" (şi „explicativ") în discursul conceptual, autorul se restrânge, din păcate, la sublinierea acestui rol doar pentru tipul de text ştiinţific (vezi şi Milică 2015b).

Pentru Sextil Puşcariu, elementul care declanşează întreaga dinamică metaforică, potrivit pasajului reprodus mai sus, este „un anumit complex de reprezentări" trezit în mintea vorbitorului de percepţia inedită asupra unui obiect sau fenomen care se prezintă la un moment dat în experienţa cuiva. Să luăm exemplul concret al unei metafore din limba română, prezentat de S. Puşcariu însuşi: *buza unui vas* sau *a unei răni*. Topicul, tema sau, în terminologia semanticii cognitive, termenul-„ţintă" al acestei metafore este semnificatul *vas* sau *rană*[5], iar vehicolul, rema sau termenul-„sursă" este semnificatul *buză*. Reluând explicaţia lui Puşcariu pentru acest caz concret, aspectul perceptual-imagistic inedit, sesizat instantaneu în contactul cuiva cu un anumit *vas* sau cu o anumită *rană*, este *forma de deschizătură* care le „mărgineşte de jur împrejur". Pentru că imaginea este insolită în raport cu experienţa umană de până atunci cu acest tip de obiecte sau de leziuni ale corpului nostru, forma sesizată nu poate fi inclusă între „reprezentările" sau „imaginile" care se asociază sau se subordonează, de obicei, semnificatului lexical *vas* sau celui de

[5] Fac aici menţiunea că, din perspectiva semanticii cognitive, cei doi termeni care intră în procesul metaforic nu contează ca *semnificate ale unor limbi istorice*, ci sunt decelabile la un *nivel conceptual al gândirii*, anterior celui lingvistic. Asupra acestui aspect voi reveni mai târziu.

BDD-A22899 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 04:15:07 UTC)

rană. De aceea, imaginea inedită nu poate fi numită direct prin „vorba" sau, cum am spune astăzi, semnificatul „prin care se redă de obicei acest complex". Atunci, „în loc de a numi" obiectul care este designat, de obicei, prin semnificatul *vas* sau *rană*, „*numesc* altceva", respectiv obiectul *buză*, „cu care acel ceva are o notă comună [...] izbitoare", respectiv *imaginea de formă de deschizătură care împrejmuieşte un anumit lucru*.

Gândul original al lui Puşcariu în explicarea naturii cognitive a metaforei a fost reluat şi continuat de lingvistica integrală (Coşeriu 1985). În sinteză, premisele majore pe care le stabileşte Eugeniu Coşeriu (1967, 1985) în abordarea metaforei vizează (a) încadrarea actului metaforic, cu prioritate, în funcţia *legein* a limbajului, în care, prin operaţiile de „determinare reciprocă a universaliilor", este vizată o finalitate cognitiv-designativă şi b) situarea metaforei la *palierul universal al vorbirii* şi în *actul designaţiei*, în care „se stabilesc" „des relations dans ce monde et avec ce monde" (Coşeriu 2001, p. 81). Sextil Puşcariu, desigur, nu făcea, explicit, în contextul citat, distincţia între cele două funcţii ale limbajului, funcţia *denominativă* („numire") şi cea *a spunerii*. Chiar dacă nu dispunea de o concepţie organizată pe trei paliere distincte ale activităţii de vorbire şi nici nu urmărea, în principiu, un obiectiv atât de amplu ca acela al lingvisticii integrale coşeriene, poziţia lui Sextil Puşcariu nu este, în esenţă, foarte diferită de a lui Eugeniu Coşeriu. Multe pasaje din volumul I al *Limbii române* dovedesc faptul că S. Puşcariu avea în minte o diferenţă foarte clară între semnificat şi desemnare, chiar dacă nu folosea, totuşi, această distincţie terminologică. Unul dintre aceste pasaje este cel referitor la actul metaforic. În acest pasaj se afirmă că necesitatea metaforei apare pentru că „nu găsesc în limbă un cuvânt pentru un anumit complex de reprezentări" atunci când vreau să „numesc ceva". Este cert că actul vizat aici de savantul clujean este unul de *orientare a unui semnificat spre o realitate a experienţei*, deci este un *act de designare*. Însă, deoarece această realitate se dovedeşte a fi cu totul nouă în raport cu experienţele anterioare, iar aspectul inedit ce trebuie conceptualizat („numit") nu se lasă captat sub un anumit semnificat existent deja în limbă, actul unei designări directe nu mai este posibil. Finalizarea procesului semantic are loc, astfel, abia prin „numirea" metaforică ce se va realiza odată cu împrumutul imagistic transdomenial.

Mai recent, dezvoltarea nucleului teoretic şi conceptual al teoriei coşeriene a metaforei a fost propusă de Mircea Borcilă (2003b, 2013a). Profesorul clujean a iniţiat, pe aceste baze şi elaborarea unui „model" al funcţionării metaforei designaţionale (sau al „metasemiei", în terminologia sa), pe paliere de structurare semantică[6]. În cadrul teoretic al integralismului lingvistic, se poate preciza mai clar că imaginea care se asociază semnificatului apare în actul de designare, prin care semnificatul este focalizat şi îndreptat, prin determinare directă, spre un anumit obiect al experienţei. În cazul metaforei însă, aspectul inedit, situat *la nivelul per-*

[6] O prezentare mai extinsă a modelului elaborat de M. Borcilă şi a operaţiilor metasemice am întreprins în Faur 2013a.

BDD-A22899 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 04:15:07 UTC)

cepţiei şi al cunoaşterii lucrurilor, se află în discontinuitate cu designatele posibile ale topicului (de exemplu, ale semnificatului lexical *vas* din exemplul discutat), datorită caracterului său ireductibil la experienţele anterioare (*operaţia diasemică*). El nu mai poate fi numit *direct* prin semnificatul *vas*, dat fiind că, *la nivel reprezentaţional*, acest semnificat prezintă „un deficit schematic-imagistic în raport cu aspectul inedit al percepţiei" (Borcilă 2013a). Apare, astfel, nevoia „căutării" unei determinări „indirecte" (*operaţia endosemică*), prin care aspectul insolit este pus „în perspectiva" imaginii asociate, la palierul reprezentaţional, cu vehicolul, respectiv cu semnificatul lexical *buză*. În acest punct, S. Puşcariu a observat foarte pertinent că, dintre toate imaginile „cuprinse în cuvântul *buză* în sens propriu – precum reprezentarea unei mase cărnoase, a unor anumite mişcări, a culorii roşii etc. –, [...] se reţine una singură, cea de mărginire de jur împrejur a unei deschizături". Ea se activează spontan în momentul în care vorbitorul are viziunea unei realităţi surprinzătoare apărute în orizontul fenomenal. „Reprezentarea" este transferată apoi din domeniul semnificaţional al termenului *buză* în domeniul semnificatului *vas* (*operaţia episemică*). În „transgresiunea domenială" are loc, astfel, „identificarea" şi exprimarea aspectului insolit prin imaginea asociată termenului *buză.*

În lumina acestor fapte, se observă că premisa fundamentală care stă la temelia inovaţiilor propuse în metaforologie de mişcarea „cognitivistă" fusese de mult întrezărită, de Sextil Puşcariu şi, ulterior, de Eugeniu Coşeriu. Dincolo de precedenţa în ordine temporală, de o importanţă mult mai mare rămâne faptul că bazele teoretice pe care s-a fundamentat concepţia „culturală" (cf. Borcilă 2013b) asupra metaforei au fost mult mai solid articulate.

Când se referă la „serii întregi de metafore", unde vehicolul metaforic este termenul „gură", S. Puşcariu pare a anticipa ceea ce mai târziu va deveni punctul arhimedic al argumentaţiei orientării cognitiviste lakoviene privind statutul imaginii în procesul metaforic: „*Gura* e organul prin care i n t r o d u c e m alimentele în corp. Prin asemănare, vorbim şi de *gura sacului, a pivniţei, a fântânii, a prăpastiei*. Dar *gura* e şi organul prin care v ă r s ă m sau s c u i p ă m. De aceea, oricine va înţelege expresii figurate ca *Gurile Dunării*, *gura tunului*, *gura hornului* etc. *Gura* cu dinţii mai e şi organul cu care t ă i e m bucatele pe care vrem să le mâncăm, deci se zice şi *gura coasei* = tăişul ei" (Puşcariu 1940, p. 120). Diferenţa de abordare a fenomenului rămâne însă revelatoare. Cum se ştie, pentru semantica cognitivă schemele imagistice de care face uz gândirea metaforică umană sunt *tipare universale ale experienţelor pre-verbale* ale corpului în lume, iar metaforele, prin natura lor, sunt *conceptuale* şi *pre-lingvistice*. Viziunea de ansamblu în care se încadrează studiul metaforei la S. Puşcariu este radical diferită în raport cu poziţia cognitivistă. Pentru savantul român, „metafora" nu poate fi studiată decât în interiorul unei activităţi lingvistice istoric-culturale, care se constituie în mod permanent în relaţie cu istoria, societatea, geografia specifică unui popor. Prin urmare, ea „face parte din specificul fiecărei limbi şi reflectă, până la un oarecare grad, împre-

BDD-A22899 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 04:15:07 UTC)

jurările istorice, geografice şi sociale în care s-a dezvoltat limba respectivă" (*ibidem*, p. 120). Spre deosebire, deci, de semantica cognitivă care se fundamentează pe teza unei mişcări continue şi unidirecţionale de la percepţie înspre limbaj, *o teză care nu mai permite, apoi, în nici un fel, accesul la o explicaţie de natură istoric-culturală*, Sextil Puşcariu parcurge exact traseul invers. Se porneşte, aici, de la chiar asumarea conţinutului semantic al „cuvintelor" şi de la „istoria" lor culturală ca factori determinanţi în procesul metaforic însuşi. În metafore precum *închegarea unui gând*, *oamenii se îmbulzesc*, *a înţărca un copil* etc., motivaţia transferului imagistic de la termenul-sursă la termenul-ţintă ar fi foarte dificil de explicat în absenţa recurgerii la o integrare între istoria „cuvintelor" limbii române, condiţiile geografice în care s-a dezvoltat această limbă şi „sfera de activitate a vieţii" românеşti, păstoritul. De exemplu, în metafora *închegarea unui gând*, atât „căutarea" determinării „indirecte" în domeniul vieţii pastorale, cât şi găsirea ei ca imagine subordonată semnificatului *închegare*, pot fi explicate numai ţinând cont de toţi aceşti factori împreună: elementele privitoare la „istoria" cuvântului, precum etimologia sa (din lat. pop. *in-coagulare*), împreună cu elementele referitoare la viaţa pastorală a românilor care au dat sensul propriu originar al acestui cuvânt, acela de a fi folosit „despre lapte" şi în strânsă legătură cu tehnica de „a face (cu ajutorul cheagului)" ca laptele „să se strângă sau să se grămădească (la un loc), întărindu-se" şi coagulându-se (DA II, s.v.). Aspectul insolit sesizat la un moment dat cu privire la un anumit „gând", care iniţial, era dificil de specificat prin raportare la cunoaşterea noastră anterioară a felului în care considerăm entităţile mentale – de exemplu, adânci, superficiale, sporadice etc. – poate fi acum conceptualizat prin punerea în perspectiva imaginii asociate cu/în semnificatului limbii române *închegare*. Nu este lipsit de însemnătate să se observe, în acest context, şi faptul că acest aspect nou ar fi poate imposibil de conceptualizat în alte limbi prin recursul la aceeaşi imagine pregnantă a modului în care laptele se coagulează cu ajutorul cheagului. Explicaţia rămâne valabilă şi pentru celelalte metafore amintite. Şi în cazul lor, alegerea vehicolelor metaforice *a se îmbulzi* – derivat de la *bulz* „masă (de ceva) de formă (aproape) sferică", care păstrează intactă imaginea originară a formei unui cocoloş sau a unui bulgăre (de caş, de mămăligă etc.) – şi *a înţărca* – derivat de la *ţarc*, având sensul de „a separa mieii de oi într-un ţarc"[7], şi în strânsă legătură cu ocupaţia străveche a păstoritului – dovedesc adânca înrădăcinare a cunoaşterii vorbitorului limbii române în cultura şi istoria proprie şi nu, aşa cum ne învaţă cognitivismul actual, în simpla interacţiune a corpului cu lumea.

Important de semnalat, mi se pare, în final, şi faptul că, într-o astfel de interpretare, cel care rămâne cel mai puţin afectat din punct de vedere semantic este tocmai semnificatul situat în poziţia vehicolului metaforei: transferul imaginii subordonate acestuia nici nu sărăceşte semnificatul lexical şi posibilităţile lui designative, dar nici nu îi adaugă vreun „spor" de natură „expresivă" sau „cognitivă". Topicul, în

[7] Pentru interpretarea acestui exemplu a se vedea şi Slave 1991, p. 27.

BDD-A22899 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 04:15:07 UTC)

schimb, va continua să designeze aceleaşi obiecte ale experienţei pe care le designa anterior intrării în procesul metaforic, dar, în acelaşi timp, îmbogăţit fiind cu conţinutul imagistic nou împrumutat, va putea fi aplicat, de acum înainte, şi unor alte realităţi, designabile tocmai prin conţinutul metaforic nou conceptualizat.

În perspectiva dezvoltării disciplinare actuale a lingvisticii integrale, subliniez poziţia actuală a studiilor noastre integraliste, conform căreia această „adăugare de conţinut cognitiv" se realizează printr-un „salt semantic" în raport cu semnificatele primare angajate în metaforă. Prin urmare, procesul metaforic *în limbaj* este orientat înspre *specificarea semantică* a unor aspecte concrete ale experienţei. În esenţă, această interpretare nu face altceva decât să continue şi să complinească firesc filonul central al argumentaţiei lui Puşcariu, potrivit căreia „metafora este un izvor nesecat de îmbogăţire a tezaurului lexical" al unei limbi (Puşcariu 1940, p. 120).

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE. SIGLE

Bidu-Vrănceanu–Forăscu 1988 = A. Bidu-Vrănceanu, N Forăscu, *Cuvinte şi sensuri*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1988.

Borcilă 2003a = M. Borcilă, *Sextil Puşcariu – un precursor al lingvisticii integrale*, în *Întâlniri între filologi români şi germani*. Actele colocviului de la Cluj-Napoca, 24–26 mai 2002 – *Deutsches und rumänische Philologen in der Begegnung*. Akten des gleichnamigen Koloquiums in Cluj-Napoca, vom 24.–26. Mai 2002, Cluj-Napoca, Editura Clusium, 2003, p. 66–79.

Borcilă 2003b = M. Borcilă, *Lingvistica integrală şi fundamentele metaforologiei*, în DR, serie nouă, VII–VIII, 2002–2003, p. 47–77.

Borcilă 2013a = M. Borcilă, *Probleme de lingvistică integrală (Prelegeri masterale)*, Universitatea „Babeş-Bolyai", Cluj-Napoca, 2013.

Borcilă 2013b = M. Borcilă, *Sextil Puşcariu şi studiul cognitiv-cultural al limbii române*. Comunicare prezentată la *Conferinţa Internaţională „Zilele Sextil Puşcariu". Ediţia I, Cluj-Napoca, 12–13 septembrie 2013.*

Borcilă 2015 = M. Borcilă, *Cu privire la concepţia fondatoare a lui Sextil Puşcariu*, în CSP Cluj, I, p. 29–36.

Bucă–Evseev 1976 = M. Bucă, I. Evseev, *Probleme de semasiologie*, Timişoara, Editura Facla, 1976.

Coja 1989 = I. Coja, *Sextil Puşcariu*, în *Istoria gândirii lingvistice româneşti. Texte comentate*, vol. II, Universitatea din Bucureşti, 1989.

Coşeriu 1967 = E. Coşeriu, *Determinación y entorno*, în E. Coşeriu, *Teoría del lenguaje y lingüística general. Cinco estudios* [1955], Madrid, Editorial Gredos, 1967, p. 282–323.

Coşeriu 1985 = E. Coşeriu, *La creación metaforica en el lenguaje*, în *El hombre y su lenguaje. Estudios de teoría y metodología lingüística* [1952], Madrid, Editorial Gredos, 1985, p. 66–102.

Coşeriu 2001 = E. Coşeriu, *Le langage: diacriticón tes ousías. Dix thèses à propos de l'essence du langage et du signifié*, în D. Keller, J. P. Durafour, J. F. P. Bonnot, R. Stock (eds.), *Percevoir: Monde et langage. Invariance et variabilité du sens vécu*, Hayen, Mardaga, 2001, p. 79–83.

CSP Cluj = *Caietele Sextil Puşcariu*, I. *Actele Conferinţei Internaţionale „Zilele Sextil Puşcariu"*. Ediţia I, Cluj-Napoca, 12–13 septembrie 2013, Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza", 2015; II, Cluj-Napoca, Editura Scriptor, 2015.

DA II = Academia Română, *Dicţionarul limbii române*. Întocmit şi publicat după îndemnul şi cu cheltuiala Maiestăţii Sale Regelui Carol I. Tomul II, Partea I. *F–I*, Bucureşti, Monitorul Oficial şi Imprimeriile Statului. Imprimeria Naţională, 1934.

DR = „Dacoromania". Buletinul „Muzeului Limbei Române, I, 1920–1921 (apărut: 1921); II, 1921–1922 (apărut: 1922); III, 1922–1923 (apărut: 1924); IV, partea I şi partea a II-a, 1924–1926 (apă-

BDD-A22899 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 04:15:07 UTC)

rut: 1927); V, 1927–1928 (apărut: 1929); VI, 1929–1930 (apărut: 1931); VII, 1931–1933 (apărut: 1934); VIII, 1934–1935 (apărut: 1936); IX, 1936–1937 (apărut: 1938); X, partea I [şi partea a II-a] (apărut: 1941, 1943); XI (apărut: 1948).

Faur 2013a = E. Faur, *Semantica cognitivă şi emergenţa studiilor elocuţionale*. Teză de doctorat, Universitatea Babeş-Bolyai, Cluj-Napoca, 2013.

Faur 2013b = E. Faur, *Integral Semantics and Conceptual Metaphor. Rethinking Conceptual Metaphor within an Integral Semantics Framework*, în „Journal of Cognitive Semiotics". Issue: *Conceptual Metaphor Theory: Thirty Years After*, V, 2013, nr. 1–2, p. 108–139.

Lakoff–Johnson 2003 = G. Lakoff, M. Johnson, *Metaphors we live by* [1980], Chicago–London, The University of Chicago Press, 2003.

Milică 2015a = I. Milică, *Recursul la metaforă în opera ştiinţifică a lui Sextil Puşcariu*, în CSP Cluj, I, p. 109–128.

Milică 2015b = I. Milică, *Concepţia stilistică a lui Sextil Puşcariu*, în CSP Cluj, II, 1915, p. 253–261.

Puşcariu 1930/1933 = S. Puşcariu, *Lingvistica modernă şi evoluţia ei. Lecţia de deschidere a d-lui Sextil Puşcariu la Serbările Jubiliare ale Universităţii din Cluj, 21 octombrie 1930.* Editat de Ioachim Crăciun, Cluj, Tipografia Cartea Românească, 1933, p. 114–123.

Puşcariu 1940 = S. Puşcariu, *Limba română*, I. *Privire generală*, Bucureşti, Fundaţia pentru Literatură şi Artă „Regele Carol II", 1940.

Slave 1991 = E. Slave, *Metafora în limba română. Comentarii şi aplicaţii*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1991.

SEXTIL PUŞCARIU ON THE CONCEPTUAL-LINGUISTIC METAPHOR OF ROMANIAN LANGUAGE
(*Abstract*)

The present paper aims at demonstrating that Sextil Puşcariu developed an original conception on metaphor which to a large extent and on more solid theoretical grounds anticipated „the contemporary theory" proposed by cognitive semantics in this field. The analyses of the metaphorical instances extracted from S. Puşcariu's *Limba română*, I. *Privire generală* (1940) prove the fact that the Romanian linguist has assumed a "cognitive" perspective on metaphor, which highly contrasts to the traditional rhetorical one. His view has later found an echo in Eugeniu Coşeriu's conception and, recently, in the development of Coserian theory of metaphor, proposed by Mircea Borcilă. Unlike cognitive semantics, where the image projected from the metaphorical source to the target remains external to the semantic contents of the words, for the Romanian linguists the image is neither separated from the linguistic concepts or "ideas", nor from the world's vision that emerges in the historical languages.

Cuvinte-cheie: *metaforă, imagine metaforică, metaforă conceptuală, metaforă a limbii române, semantică cognitivă, lingvistică integrală.*

Keywords: *metaphor, metaphorical image, conceptual metaphor, metaphor of Romanian language, cognitive semantics, integral linguistics.*

Institutul de Lingvistică şi Istorie Literară
„Sextil Puşcariu"
Cluj-Napoca, str. E. Racoviţă, 21
elena_faur@inst-puscariu.ro

BDD-A22899 © 2015 Editura Scriptor; Editura Argonaut
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 04:15:07 UTC)